

УДК 351.713 : 339.543 : 364 (477)

Коваль Н.О., асистент кафедри морського та митного права НУ «ОЮА»

Суб'єкти правовідносин, які забезпечують та приймають участь у переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України

Стаття присвячена дослідженню місця та ролі суб'єктів правовідносин, які забезпечують та приймають участь у переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України. Використовується класифікація суб'єктів з державно-владними повноваженнями і суб'єктів, які не мають державно-владних повноважень. Підкреслюється, що участь суб'єктів апарату держави, у тому числі і митниць, в переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України має свої особливості. По-перше, вони є суб'єктами державних владних повноважень (а деякі з них є ще і спеціальними суб'єктами). По-друге, виступають від імені держави, реалізуючи при цьому публічні інтереси. По-третє, в залежності від окремих вантажів гуманітарної допомоги та напрямку переміщення деякі з цих органів є обов'язковими учасниками митних правовідносин.

Ключові слова: суб'єкт правовідносин, суб'єкти з державно-владними повноваженнями, суб'єкти, які не мають державно-владних повноважень, донор, отримувач, набувач.

Статья посвящена исследованию места и роли субъектов правоотношений, которые обеспечивают и принимают участие в перемещении гуманитарной помощи через таможенную границу Украины. Используется классификация субъектов с государственно-властными полномочиями и субъектов, не имеющих государственно-властных полномочий. Подчеркивается, что участие субъектов аппарата государства, в том числе и таможен, в перемещении гуманитарной помощи через таможенную границу Украины, имеет свои особенности. Во-первых, они являются субъектами государственных властных полномочий (а некоторые из них еще и специальными субъектами). Во-вторых, выступают от имени государства, реализуя при этом публичные интересы. В-третьих, в зависимости от отдельных грузов гуманитарной помощи и направления перемещения некоторые из этих органов являются обязательными участниками правоотношений.

Ключевые слова: субъект правоотношений, субъекты с государственно-властными полномочиями, субъекты, не имеющие государственно-властных полномочий, донор, получатель, приобретатель.

Article is devoted to the research of a place and a role of subjects of legal relations that provide and take part in the movement of humanitarian assistance through the customs border of Ukraine. Classification is used on: subjects with state-imperious powers and subjects who do not have state-imperious powers. It is underlined that participation of the state's machinery subjects including customs in the moving of the humanitarian help through the customs border of Ukraine has its own characteristics. First, they are subjects of state imperious powers (and some of them are also special subjects). Secondly, act on behalf of a state name, thus realising public interests. Thirdly, depending on separate cargoes of the humanitarian relief and a moving direction some of these bodies are obligatory participants of customs legal relations.

Keywords: the subject of legal relations, subjects with state-imperious powers, subjects who don't have state-imperious powers, the donor, the addressee, the purchaser.

Наукові дослідження в області переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України характеризуються фрагментарністю та епізодичністю. Основна увага науковців та практиків щодо цієї тематики обмежилась дослідженням лише особливостей митного оформлення цієї групи товарів (Додіна Є.Є., Дудчак В.І., Михайлів М.). Дослідження кола суб'єктів правовідносин, які приймають участь у переміщенні цієї категорії товарів через митний кордон України взагалі відсутні і

тому, метою статті є висвітлення місця цих суб'єктів правовідносин та їх ролі в переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України.

Із теорії права відомо, що вплив норм права на суспільні відносини виражається в наділенні одних суб'єктів правами, які отримали назву суб'єктивних, а інших суб'єктів обов'язками, які називали юридичними. Взаємозв'язок між суб'єктивними правами та юридичними обов'язками суб'єктів правовідносин утворює його зміст. Виходячи з вищесказаного, правові відносини — це суспільні відносини, які врегульовані нормою (або нормами) права, учасники яких наділені суб'єктивними правами та юридичними обов'язками, реалізація яких забезпечена державною підтримкою.

Будучи особливим видом суспільних відносин, правовідносини характеризуються певним набором особливих ознак. Вони мають вольовий і свідомий характер. Сторони правовідносин володіють правосуб'єктністю, тобто правом і дієздатні, а самі правовідносини побудовані на взаємозв'язку його учасників за допомогою їх взаємних прав та обов'язків.

Як складне правове явище правовідносини структурно включають в себе: суб'єктів (учасників) правовідносин; об'єкти правовідносин; зміст правовідносин (суб'єктивні права і юридичні обов'язки), але враховуючи мету статті зупинимось виключно на суб'єктах правовідносин.

Поняття суб'єкта правових відносин тісно пов'язане з поняттям суб'єкта права. Суб'єкти права — це потенційні учасники правовідносин, тобто особи, які лише можуть бути носіями юридичних прав і обов'язків. Суб'єкт правовідносин — це суб'єкт права, який реалізував свою правосуб'єктність і став учасником конкретного правового відношення [1].

Таким чином, суб'єкти правовідносин — це учасники правових відносин, які мають певні суб'єктивні права і несуть ті чи інші юридичні обов'язки. Залежно від характеру митного правовідношення число суб'єктів може бути різне, але не менше двох, оскільки будь-яке правовідношення реалізується через взаємні права та обов'язки його учасників [2, с. 142].

В теорії права прийнято класифікувати суб'єктів правовідносин. Найбільш розповсюджені класифікацією суб'єктів правовідносин є їх розподіл на індивідуальних та колективних суб'єктів. Саме такої класифікації суб'єктів митних правовідносин дотримується А.Н. Козирін [3, с. 20]. В.Г. Драганов [2, с. 142], А.Ф. Ноздрачов [4, с. 55] їх поділяє на фізичних та юридичних осіб. І.В. Тимошенко [5, с. 52], К.А. Бекяшев, Є.Г. Моїсеєв [6, с. 20-21] використовують зовсім іншу класифікацію і поділяють їх на спеціальних та інших суб'єктів митних правовідносин. Найбільш прийнятною класифікацією суб'єктів митних правовідносин є класифікація М.М. Расолова, Н.Д. Еріашвілі, В.Н. Галузо, які їх поділяють на суб'єктів з державно-владними повноваженнями і суб'єктів, які не мають державно-владних повноважень [7, с. 47].

Відмітимо, що в деяких нормативних актах ми можемо зустріти це словосполучення «державно-владні повноваження». Наприклад, відповідно до Указу Президента України від 22 липня 1998 р. № 810/98 повноваження органу виконавчої влади — це закріплені за органом виконавчої влади права і обов'язки (в тому числі обов'язки нести відповідальність за наслідки виконання повноважень — так звані «юрисдикційні» обов'язки). Для визначення певного обсягу

повноважень, закріпленого за кожним органом виконавчої влади відповідно до покладених на нього завдань і функцій, застосовується поняття «компетенція». Центральне місце і переважну частину серед повноважень органу виконавчої влади складають державно-владні повноваження, тобто повноваження щодо прийняття обов'язкових до виконання рішень і забезпечення їх здійснення тими, кому вони адресовані [8].

Державно-владні повноваження притаманні не тільки органам виконавчої влади. Згідно Конституції України за видами діяльності на основі принципу поділу влади державні органи поділяються на законодавчі, виконавчі та судові. Не викликає сумнівів, що органам державної влади властиві певні ознаки, які вирізняють їх один від одного, проте в єдності вони становлять цілісний механізм, який в юридичній літературі має назву апарат держави.

До групи суб'єктів (апарату держави) з державно-владними повноваженнями, які беруть участь у вирішенні питань, пов'язаних із переміщенням гуманітарної допомоги, необхідно віднести Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Верховну Раду Автономної Республіки Крим, Міністерство закордонних справ України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство фінансів України, Міністерство оборони України, Міністерство інфраструктури України, Міністерство доходів і зборів України, Державну службу України з надзвичайних ситуацій, Міністерство соціальної політики України, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київську та Севастопольську міські державні адміністрації. Вважаємо доцільним детально розглянути участь кожного із вищезазначених апарату держави в переміщенні гуманітарної допомоги.

Єдиним органом законодавчої влади в Україні є Верховна Рада України, яка в деяких випадках приймає участь у вивезенні гуманітарної допомоги за межі України. Наприклад, згідно ст. 10 Закону України «Про гуманітарну допомогу» рішення про надання Україною гуманітарної допомоги приймається Верховною Радою України.

Президент України є главою держави, повноваження якого регламентуються ст. 106 Конституції України. Відповідно до цієї статті Конституції про участь Президента України у правовідносинах щодо гуманітарної допомоги прямо не вказується. Але згідно ст. 10 Закону України «Про гуманітарну допомогу» рішення про надання Україною гуманітарної допомоги може прийматися і Президентом України.

Відповідно до ст. 113 Конституції України Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади [9]. Саме на Кабінет Міністрів України покладено спрямування і координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, в тому числі і щодо переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України. Наприклад, щодо ввезення в Україну гуманітарної допомоги, відповідно до ч. 2 ст. 5 Закону України «Про гуманітарну допомогу» Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації мають право визнавати гуманітарною допомогою вантажі, зокрема збірні гуманітарні вантажі продуктів харчування з обмеженим терміном зберігання, предмети медичного призначення, одяг, взуття, м'який інвентар, предмети соціального призначення та реабілітації

інвалідів. Але вартісну оцінку або кількісні розміри цих вантажів визначаються саме Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до ст. 14 цього Закону обсяги та номенклатура сільськогосподарської продукції, продовольства, друкованої продукції, будівельних матеріалів та інших товарів, які можуть бути ввезені в Україну як гуманітарна допомога, визначаються Кабінетом Міністрів України. Граничні обсяги пільгового отримання гуманітарної допомоги одним отримувачем за кількісною або вартісною оцінкою встановлюються Кабінетом Міністрів України з урахуванням кількості населення, що потребує допомоги від цього отримувача.

Щодо вивезення гуманітарної допомоги із України, то згідно ст. 10 цього Закону порядок надання Україною гуманітарної допомоги встановлюється Кабінетом Міністрів України [10].

Крім того, цим Законом Кабінету Міністрів України делеговані повноваження щодо розробки та прийняття нормативних актів щодо:

- порядку реєстрації в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги; використання гуманітарної допомоги у вигляді іноземної валюти з рахунків в іноземній валюті отримувачів гуманітарної допомоги;

- порядку вивезення за межі України або знищення гуманітарної допомоги; порядку митного оформлення гуманітарних вантажів; порядку списання товарів (предметів) гуманітарної допомоги, які мають певний термін експлуатації.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим є представницьким органом Автономної Республіки Крим і здійснює представницькі, нормотворчі, контрольні функції і повноваження в межах своєї компетенції. Відповідно до ст. 137 Конституції України Автономна Республіка Крим здійснює нормативне регулювання з різних питань, в тому числі і благодійництва [9]. Наприклад, Рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим від 16 січня 2002 р. № 2239-2/02 у зв'язку з надзвичайною ситуацією, що виникла в Краснодарському краї було вирішено «...підтримати ініціативу мешканців м. Керчі, оголосити загальнокримському акцію, спрямовану на надання гуманітарної допомоги жителям Краснодарського краю (Російська Федерація), постраждалим від стихійного лиха. Звернутися до жителів Криму з проханням взяти участь в акції милосердя, спрямованій на надання гуманітарної допомоги жителям Краснодарського краю (Російська Федерація), постраждалим від стихійного лиха».

Доручити Раді міністрів Автономної Республіки Крим виділити з резервного фонду Ради міністрів Автономної Республіки Крим 300 тисяч гривень для надання фінансової допомоги мешканцям Краснодарського краю (Російська Федерація), постраждалим від стихійного лиха» [11].

Міністерство закордонних справ України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері зовнішніх зносин України. Одним із основних завдань Міністерства закордонних справ України є забезпечення проведення зовнішньополітичного курсу України, спрямованого на розвиток політичних, економічних, гуманітарних, правових, наукових та інших зв'язків з іноземними державами, міжнародними організаціями [12].

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2001 р.

№ 161 саме на Міністерство закордонних справ України покладено інформування відповідні компетентні органи іноземної країни про прийняте рішення, проведення переговорів про визначення переліку та обсягів гуманітарної допомоги, порядку і терміну доставки, маршрутів, адреси отримувачів, видів транспортних засобів, якими буде доставлено вантаж гуманітарної допомоги, часу і пункту перетинання державного кордону України [13].

Міністерство охорони здоров'я України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я, формуванні державної політики у сферах санітарного та епідемічного благополуччя населення, створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів і медичних виробів, протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним захворюванням [14].

В силу того, що більша частина гуманітарної допомоги надходить в Україну у вигляді лікарських засобів, Міністерству охорони здоров'я України відведена важлива роль у контролі за якістю ввезених на територію України лікарських засобів згідно із Законом України «Про лікарські засоби».

Згідно ч. 5 ст. 17 Закону України «Про лікарські засоби» у випадках стихійного лиха, катастроф, епідемічного захворювання тощо за окремим рішенням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я дозволяється ввезення незареєстрованих в Україні лікарських засобів зарубіжних країн за наявності документів, що підтверджують їх реєстрацію і використання в цих країнах [15].

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України входить до системи органів виконавчої влади і є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики економічного і соціального розвитку, цінової, промислової, інвестиційної, зовнішньоекономічної політики, державної політики у сфері торгівлі, державної регіональної політики, державної політики з питань розвитку підприємництва, технічного регулювання та захисту прав споживачів, а також міжвідомчої координації з питань економічного і соціального співробітництва України з Європейським Союзом.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України уповноважене надавати висновки за результатами здійснення моніторингу державних закупівель, які мають важливе значення при наданні Україною гуманітарної допомоги [16].

Міністерство фінансів України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної фінансової, бюджетної, а також податкової і митної політики (крім адміністрування податків, зборів, митних платежів та реалізації податкової і митної політики), політики у сфері державного фінансового контролю, казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку, випуску і проведення лотерей, організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворой звітності, видобутку, виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння, їх обігу та обліку, у сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму [17].

Відповідно до ч. 4 ст. 11 Закону України «Про гуманітарну допомогу» бухгалтерський облік гуманітарної допомоги та відповідна звітність здійснюються отримувачами гуманітарної допомоги та набувачами гуманітарної допомоги (юридичними особами) у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики. У разі відсутності обліку щодо отримання та цільового використання гуманітарної допомоги вона вважається використаною не за цільовим призначенням [10].

На виконання вищезазначеної статті Міністерство фінансів України затвердило такий порядок бухгалтерського обліку гуманітарної допомоги, який поширюється на юридичних осіб незалежно від видів діяльності та форм власності (крім бюджетних установ), що одержали гуманітарну допомогу (отримувачі), які її потребують і яким вона безпосередньо надається (набувачі) [18].

Міністерство оборони України входить до системи органів виконавчої влади і є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та реалізації державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва [19].

Згідно ст. 1 Закону України «Про Збройні сили України» з'єднання, військові частини і підрозділи Збройних Сил України відповідно до закону можуть залучатися до здійснення заходів правового режиму воєнного і надзвичайного стану, боротьби з тероризмом і піратством, посилення охорони державного кордону, суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні і континентального шельфу України та їх правового оформлення, протидії незаконним перевезенням зброї і наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів у відкритому морі, ліквідації надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, надання військової допомоги іншим державам, а також брати участь у міжнародному військовому співробітництві, міжнародних антитерористичних, антипіратських та інших міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки на підставі міжнародних договорів України та в порядку і на умовах, визначених законодавством України [20].

Таким чином, окремі підрозділи Міністерства оборони України приймають безпосередню участь в охороні та конвоюванні вантажів гуманітарної допомоги (особливо в місцях, де відбувається або відбувся збройний конфлікт).

Міністерство інфраструктури України є центральним органом виконавчої влади у сфері транспорту, дорожнього господарства, надання послуг поштового зв'язку, туризму та інфраструктури [21]. Відповідно до п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2001 р. № 161 Міністерство інфраструктури України забезпечує транспортування вантажу гуманітарної допомоги до місця призначення. Інформацію про маршрут вантажу гуманітарної допомоги дане Міністерство передає Міністерству доходів і зборів України та Адміністрації Державної прикордонної служби України [13].

Міністерство доходів і зборів України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань:

забезпечення формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізації єдиної державної податкової, державної митної політики;

забезпечення формування та реалізації державної політики з адміністрування

єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування; забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску [22].

Державна служба України з надзвичайних ситуацій є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра оборони України, яка входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, профілактики травматизму невиробничого характеру, а також гідрометеорологічної діяльності.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій відповідно до покладених на неї завдань виконує акти Верховної Ради України, Президента України про надання Україною гуманітарної допомоги іншим державам, у тому числі організовує закупівлю послуг із завантаження, вивезення та складування вантажів, здійснює їх супроводження до місця призначення та передачу отримувачам гуманітарної допомоги [23].

Згідно ст. 4 Закону України «Про гуманітарну допомогу» до спеціально уповноважених державних органів з питань гуманітарної допомоги належать: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері соціального захисту населення (Міністерство соціальної політики України);

Рада міністрів Автономної Республіки Крим;

обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації.

Тому розглянемо вищезазначених спеціальних суб'єктів, які також наділені державно-владними повноваженнями.

Міністерство соціальної політики України є центральним органом виконавчої влади з питань гуманітарної допомоги, одним із основних завдань якого є забезпечення формування та реалізація державної політики з питань гуманітарної допомоги.

Міністерство соціальної політики України відповідно до покладених на нього завдань:

здійснює визнання вантажів, коштів, у тому числі в іноземній валюті, виконаних робіт, наданих послуг гуманітарною допомогою;

здійснює контроль за транспортуванням, отриманням, збереженням, охороною, складуванням, розподілом, цільовим використанням, обліком гуманітарної допомоги, підготовкою відповідної статистичної звітності;

здійснює в межах, наданих Законом України «Про гуманітарну допомогу» повноважень контроль за діяльністю Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, пов'язану із гуманітарною допомогою;

веде Єдиний реєстр отримувачів гуманітарної допомоги;

забезпечує висвітлення через засоби масової інформації всіх аспектів своєї діяльності щодо отримання, розподілу та використання гуманітарної допомоги [24].

Рада міністрів Автономної Республіки Крим є урядом Автономної Республіки

Крим і є вищим органом у системі органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим.

Згідно п. 14 ч. 1 ст. 31 Закону України «Про Раду Міністрів Автономної Республіки Крим» одним із повноважень цієї Ради є сприяння громадським, релігійним організаціям, благодійним фондам, окремим громадянам у наданні допомоги соціально незахищеним громадянам [25].

Постановою Ради міністрів Автономної Республіки Крим від 10 травня 2000 р. № 144 «Про гуманітарну допомогу» при Раді міністрів Автономної Республіки Крим створена комісія з питань гуманітарної допомоги [26]. Постановою Ради міністрів Автономної Республіки Крим від 11 липня 2002 р. № 191 затверджено Положення про комісію з питань гуманітарної допомоги при Раді міністрів Автономної Республіки Крим [27], повноваження якої наступні:

- розглядає звернення отримувачів гуманітарної допомоги та приймає рішення про визнання (відмову у визнанні) гуманітарною допомогою:

- а) вантажів, у тому числі збірних гуманітарних вантажів, що складаються з продуктів харчування з обмеженим терміном зберігання, предметів медичного призначення, одягу, взуття, м'якого інвентарю, предметів соціального призначення та реабілітації інвалідів вагою до 2 тонн, які надходять на адресу інтернатних закладів соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти, громадських організацій інвалідів, ветеранів війни та праці і не підлягають подальшому перерозподілу іншим отримувачам гуманітарної допомоги, крім вантажів, що визнаються гуманітарною допомогою Комісією з питань гуманітарної допомоги при Кабінеті Міністрів України;

- б) вантажів, що надходять на територію Автономної Республіки Крим, у разі отримання комісією тимчасових надзвичайних повноважень відповідно до частини четвертої статті 5 Закону України «Про гуманітарну допомогу»;

- готує та подає на розгляд Комісії з питань гуманітарної допомоги при Кабінеті Міністрів України клопотання про визнання гуманітарною допомогою вантажів, грошових коштів, у тому числі в іноземній валюті, виконаних робіт, наданих послуг, а також внесення отримувачів гуманітарної допомоги до Єдиного реєстру отримувачів гуманітарної допомоги;

- представляє інформацію Комісії з питань гуманітарної допомоги при Кабінеті Міністрів України про прийняття рішення про визнання вантажів гуманітарною допомогою;

- здійснює контроль за транспортуванням, отриманням, наданням, зберіганням, охороною, складуванням, розподілом, цільовим використанням, веденням обліку та статистичної звітності про гуманітарну допомогу на відповідній території;

- надає допомогу отримувачам гуманітарної допомоги у вивезенні за межі України або доставці до місця знищення неякісних та непридатних до вживання товарів (предметів) гуманітарної допомоги;

- сприяє в придбанні залізничних та авіаційних квитків іноземцям, які доставляють, супроводжують гуманітарну допомогу, організовують її надходження в Україну, і координаторам міжнародних гуманітарних програм;

- розглядає звернення отримувачів гуманітарної допомоги;

- забезпечує широке висвітлення через засоби масової інформації аспектів своєї

діяльності щодо отримання, розподілу та використання гуманітарної допомоги;

- приймає рішення про внесення або про відмову у внесенні отримувачів гуманітарної допомоги до Єдиного реєстру отримувачів гуманітарної допомоги в разі отримання комісією тимчасових надзвичайних повноважень, направляє його відповідної митниці та Комісії з питань гуманітарної допомоги при Кабінеті Міністрів України для внесення відповідних відомостей у вказаний Єдиний реєстр;

- виконує інші функції відповідно до законодавства [27].

Комісії з питань гуманітарної допомоги при обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях практично здійснюють такі ж повноваження як і комісія з питань гуманітарної допомоги при Раді міністрів Автономної Республіки Крим і тому, вважаємо недоцільним повторюватись у зв'язку із детальним розглядом повноважень цієї комісії при Раді міністрів Автономної Республіки Крим.

Слід звернути увагу на нормативний акт Уряду України, який визначає механізм взаємодії Міністерства доходів і зборів України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Національного банку та Міністерства соціальної політики України для прийняття рішення про визнання вантажів (товарів), коштів, у тому числі в іноземній валюті, виконаних робіт, наданих послуг гуманітарною допомогою [28].

Аналіз змісту цього нормативного акту дозволяє констатувати, що основний «тягар» у прийнятті такого рішення покладено на Міністерство соціальної політики України, яке протягом п'яти робочих днів після надходження поданих заявниками документів щодо визнання вантажів (товарів), коштів, у тому числі в іноземній валюті, виконаних робіт, наданих послуг гуманітарною допомогою:

опрацьовує документи і готує проект рішення та переліки вантажів (товарів), коштів, у тому числі в іноземній валюті, виконаних робіт, наданих послуг;

надсилає проект рішення, переліки, а також документи в електронній формі центральним органам виконавчої влади та Національному банку для опрацювання.

Вище перелічені центральні органи виконавчої влади та Національний банк після надходження від Міністерства соціальної політики України проекту рішення, переліків і документів у визначений цим Міністерством строк опрацьовують і погоджують проект рішення у частині, що стосується їх компетенції.

Міністерство соціальної політики України виходячи із складності та обсягу переліків визначає строк опрацювання і погодження проекту рішення центральними органами виконавчої влади та Національним банком, який не може перевищувати п'яти робочих днів з моменту реєстрації проекту рішення, переліків і документів у відповідному центральному органі виконавчої влади та Національному банку.

У разі коли відповідний центральний орган виконавчої влади або Національний банк не висловив своєї позиції щодо проекту рішення, такий проект рішення вважається погодженим ним без зауважень.

Свою позицію щодо проекту рішення центральні органи виконавчої влади та Національний банк доводять до відома Міністерства соціальної політики України шляхом надсилання листа, до якого в разі відсутності зауважень додається підписаний аркуш погодження. У разі наявності зауважень щодо проекту

рішення центральні органи виконавчої влади та Національний банк відповідно до компетенції чітко обґрунтовують такі зауваження.

Якщо у позиціях Міністерства соціальної політики України, центральних органів виконавчої влади та Національного банку є розбіжності щодо проекту рішення, це Міністерство проводить узгоджувальну нараду (протягом трьох робочих днів після надходження до Міністерства соціальної політики України зауважень) за участю заступників керівників центральних органів виконавчої влади та Національного банку або уповноважених ними працівників для прийняття узгодженого рішення. У разі неприйняття узгодженого рішення за результатами узгоджувальної наради рішення приймається Міністерством соціальної політики України.

Міністерство соціальної політики України в одnodенний строк після прийняття рішення надсилає його копію центральним органам виконавчої влади, Національному банку, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським держадміністраціям, заявникам та оприлюднює на веб-сайті цього Міністерства [28].

Таким чином, всі вищезазначені органи виконавчої влади, у тому числі і митниці, при переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України є учасниками митних правовідносин, при цьому мають свої особливості, що дозволяє окреслити їх особливий правовий статус. По-перше, вони є суб'єктами державних владних повноважень (а деякі з них є ще і спеціальними суб'єктами), по-друге, виступають від імені держави, реалізуючи при цьому публічні інтереси, по-третє, в залежності від окремих вантажів гуманітарної допомоги та напрямку переміщення деякі з цих органів є обов'язковими учасниками митних правовідносин. Що стосується митниці, то вона є постійним учасником цих правовідносин.

До другої групи суб'єктів, які не наділені державно-владними повноваженнями щодо переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон України, використовуючи ст. 1 Закону України «Про гуманітарну допомогу», необхідно віднести донорів (іноземні, вітчизняні) — юридичні та фізичні особи в Україні або за її межами, які добровільно надають гуманітарну допомогу отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за її межами. Іншими словами, донором може бути будь-яка юридична особа, як українська, так і іноземна (резидент чи нерезидент), незалежно від того, є вона суб'єктом підприємницької діяльності чи неприбутковою організацією. Донором також може бути фізична особа — громадянин України, іноземний громадянин і особа без громадянства. А ще донорами можуть бути іноземні держави і міжнародні організації. В цьому випадку між відповідною іноземною державою, або міжнародною організацією та Україною може бути укладено міжнародну угоду про надання гуманітарної допомоги (з дотриманням належної законодавчої процедури), відповідно до якої і надаватиметься гуманітарна допомога. Рішення про надання гуманітарної допомоги повинен приймати безпосередньо сам донор. Це пов'язано з тим, що надання гуманітарної допомоги здійснюється винятково на добровільних засадах.

Наступна група суб'єктів це отримувачі гуманітарної допомоги, якими є юридичні особи, яких зареєстровано в установленому Кабінетом Міністрів України порядку в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги:

а) підприємства громадських організацій інвалідів, ветеранів війни та праці, а також підприємства, установи та організації, що утримуються за рахунок бюджетів, та уповноважені ними державні установи;

б) благодійні організації, створені у порядку, визначеному Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»;

в) громадські організації інвалідів, ветеранів війни та праці, Товариство Червоного Хреста України та його обласні організації, творчі спілки, а також громадські організації, створені для здійснення передбаченої їх статутними документами екологічної, оздоровчої, аматорської, спортивної, культурної, освітньої та наукової діяльності;

г) релігійні організації, зареєстровані у порядку, передбаченому Законом України «Про свободу совісті та релігійні організації»;

г) реабілітаційні установи для інвалідів та дітей-інвалідів, які мають відповідну ліцензію на здійснення реабілітаційних послуг, незалежно від відомчого підпорядкування, типу і форм власності.

Так, наприклад, Законом України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» передбачено, що громадські організації інвалідів, їх спілки створюються з метою забезпечення рівних прав і можливостей інвалідів та їх соціального захисту, виявлення, усунення перепон і бар'єрів, що перешкоджають забезпеченню прав і задоволенню потреб таких осіб, у тому числі стосовно доступу їх нарівні з іншими громадянами до об'єктів фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, а також з урахуванням індивідуальних можливостей, здібностей та інтересів — до освіти, праці, культури, фізичної культури і спорту, надання соціальних послуг, залучення інвалідів до суспільної діяльності, здійснення громадського контролю за дотриманням прав інвалідів, представництва їхніх інтересів та усунення будь-яких проявів дискримінації стосовно інвалідів та мають право користуватися пільгами і преференціями, передбаченими законодавством.

Відповідно до ст. 16 цього Закону порядок створення, діяльності і ліквідації громадських організацій інвалідів регулюється законодавством України про громадські організації, статутами цих організацій, зареєстрованими у встановленому порядку [29].

Згідно з нормами Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» благодійна організація може бути створена як благодійне товариство, благодійна установа чи благодійний фонд. Благодійні організації набувають прав та обов'язків юридичної особи з моменту їх державної реєстрації. Державну реєстрацію благодійних організацій проводять державні реєстратори за місцезнаходженням благодійних організацій відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [30].

Відповідно до норм Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» релігійними організаціями в Україні є релігійні громади, управління і центри, монастирі, релігійні братства, місіонерські товариства (місії), духовні навчальні заклади, а також об'єднання, що складаються з вищезазначених релігійних організацій. Релігійні об'єднання представляються своїми центрами (управліннями). Релігійна організація визнається юридичною особою з дня її державної реєстрації, а саме реєстрації статуту (положення) цієї організації [31].

Слід зазначити, що реєстрація статуту (положення) релігійної громади здійс-

нюється в обласній, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях, а в Автономній Республіці Крим – Раді міністрів Автономної Республіки Крим. Релігійні центри, управління, монастирі, релігійні братства, місії та духовні навчальні заклади проходять реєстрацію статуту (положення) в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері релігії.

Згідно норм Закону України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» реабілітаційні установи в Україні створюються на основі державної, комунальної і приватної власності, а також шляхом об'єднання майна різних форм власності [32]. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р. № 80 інваліду або дитині-інваліду можуть надаватися послуги у реабілітаційній установі будь-якої форми власності, що має ліцензію на надання таких послуг незалежно від місця проживання, за власним вибором [33].

Товариство Червоного Хреста України є всеукраїнською добровільною громадською гуманітарною організацією, яке допомагає державі у наданні медичної і гуманітарної допомоги під час збройних конфліктів та в мирний час, бере участь у наданні міжнародної допомоги у разі катастроф і надзвичайних ситуацій, забезпечує медико-соціальну допомогу найменш соціально захищеним верстам населення.

Товариство Червоного Хреста України в процесі своєї діяльності здійснює збір різних видів гуманітарної допомоги від юридичних і фізичних осіб України, іноземних осіб, осіб без громадянства, міжнародних організацій для адресатів на території України. Види адресатів і адресної допомоги визначає Товариство самостійно відповідно до своїх статутних завдань і цілей згідно з законодавством України, бере участь у розподілі гуманітарної допомоги, отриманої із зазначених вище джерел [34].

Виходячи з вищевикладеного зазначимо, що Закон встановлює обмежене коло отримувачів гуманітарної допомоги (на відміну від донорів), оскільки перелік, який наведено вище, є вичерпним, до того ж, ними можуть бути лише юридичні особи. Суб'єкти, що не включені до цього переліку, не можуть бути отримувачами гуманітарної допомоги. Однак треба додати, що навіть якщо певний суб'єкт і входить до кола вище зазначених суб'єктів, то для одержання ним статусу отримувача гуманітарної допомоги йому слід зареєструватись у Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги.

Кабінет Міністрів України Постановою від 30 січня 2013 р. № 39 затвердив Порядок реєстрації отримувачів гуманітарної допомоги. Згідно цього Порядку реєстрація отримувачів гуманітарної допомоги проводиться шляхом включення їх до Єдиного реєстру отримувачів гуманітарної допомоги.

Реєстр – це система збору, накопичення та обробки даних про юридичних осіб, які є отримувачами гуманітарної допомоги, який веде Міністерство соціальної політики України.

Для реєстрації юридична особа подає Міністерству соціальної політики України:

- 1) заяву;
- 2) орієнтовний перелік набувачів гуманітарної допомоги – юридичних осіб та/або інформацію про орієнтовну кількість населення, що потребує допомоги;
- 3) документи, необхідні для визнання вантажів, коштів, у тому числі в іно-

земній валюті, виконаних робіт, наданих послуг гуманітарною допомогою:
заяву про визнання вантажу гуманітарною допомогою;
письмову пропозицію донора про надання гуманітарної допомоги;
план розподілу вантажу набувачам;
інформацію міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій щодо доцільності визнання вантажів, коштів, у тому числі в іноземній валюті, виконаних робіт, наданих послуг гуманітарною допомогою (за наявності);

4) нотаріально засвідчену копію установчих документів.

Міністерство соціальної політики України після надходження документів приймає рішення про реєстрацію отримувача гуманітарної допомоги.

Копію зазначеного рішення це Міністерство надсилає Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським держадміністраціям, Міністерству доходів і зборів, Національному банку та отримувачу гуманітарної допомоги [35].

Останньою ланкою в процесі отримання гуманітарної допомоги є набувачі гуманітарної допомоги — фізичні та юридичні особи, які її потребують і яким вона безпосередньо надається. Набувачі гуманітарної допомоги з статусом юридичної особи визначаються відповідно до пунктів «а», «б», «в», «г», «г» абзацу п'ятого цієї статті [10], тобто це можуть бути будь-яка фізична особа (громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства) та обмежене коло юридичних осіб — лише ті юридичні особи, які можуть виступати отримувачами гуманітарної допомоги. Слід зауважити, що, на відміну від отримувачів гуманітарної допомоги Закон України «Про гуманітарну допомогу» не передбачає необхідності для набувачів гуманітарної допомоги — юридичних осіб реєструватись у спеціальному реєстрі набувачів гуманітарної допомоги.

Виходячи з вищевказаного необхідно зробити висновок, що вищою ланкою процесу отримання гуманітарної допомоги є донори, тому що з них починається передача такої допомоги — вони її надають, без них отримувачам та набувачам не буде що отримувати. Донором може бути будь-яка фізична чи юридична особа.

Середня ланка процесу отримання гуманітарної допомоги це її отримувачі, що знаходяться між донорами та безпосередніми набувачами, якими є обмежене коло юридичних осіб, перелік яких закріплений в Законі «Про гуманітарну допомогу». Крім того, до отримувачів висувається додаткова умова — реєстрація в Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги.

І нарешті останніми в процесі отримання допомоги є набувачі гуманітарної допомоги, які безпосередньо її отримують, в якості тих хто потребує такої допомоги. Особливість цієї ланки складається з того, що це необмежене коло фізичних осіб, але обмежене законодавством коло юридичних осіб.

Наприкінці необхідно також згадати таких суб'єктів митних правовідносин, які не наділені державно-владними повноваженнями при переміщенні гуманітарної допомоги через митний кордон України, як особи — власники складів тимчасового зберігання і митні брокери (представники), тобто суб'єкти, що надають послуги в митній сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.grandars.ru/college/pravovedenie/subekty-pravootnosheniya.html>
2. Таможенне право: Курс лекцій в 2 томах. Том 1 Общая часть / Под ред. В.Г. Драганова, науч. рук. М.М. Рассолов — М.: Экономика, 1999. — 408 с.
3. Козырин А.Н. Таможенное право России. Учебное пособие. — М.: Фирма «Спарк», 1995. — 134 с.
4. Таможенное право: Учебник / Отв. ред. д-р юрид. наук, проф. А.Ф. Ноздрачьев. — М.: Юристъ, 1998. — 576 с.
5. Тимошенко И.В. Таможенное право России. Серия «Учебники, учебные пособия». Ростов н/Д: «Феникс», 2001. — 512 с.
6. Бекашев К.А., Моисеев Е.Г. Таможенное право: Учеб. Пособие. — М.: ТК Велби, Проспект, 2003. — С. 20-21.
7. Таможенное право: Учебник для вузов / М.М. Рассолов, Н.Д. Эриашвили, В.Н. Галузо и др.; Под ред. М.М. Рассолова, Н.Д. Эриашвили. — 2-е изд, перераб. и доп. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. — 384 с.
8. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22 липня 1998 р. № 810/98 // Офіційний вісник України. — 1999. — № 21.
9. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 48.
10. Про гуманітарну допомогу: Закон України від 22 жовтня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 51. — Ст. 451.
11. Об оказании помощи жителям Краснодарского края (Российская Федерация), пострадавшим от стихийного бедствия: Решение Верховной Рады Автономной Республики Крым от 16 января 2002 года № 2239-2/02 // Сборник нормативно-правовых актов Автономной Республики Крым. — 2002. — № 1. — Ст. 19.
12. Про Положення Про Міністерство закордонних справ України: Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 381/2011 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 29. — Ст. 1220.
13. Про затвердження Порядку надання Україною гуманітарної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2001 р. № 161 // Офіційний вісник України. — 2001. — № 8. — Ст. 324.
14. Про Міністерство охорони здоров'я України: Указ Президента України від 13 квітня 2011 р. № 467/2011 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 29. — Ст. 1273.
15. Про лікарські засоби: Закон України від 4 квітня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 22. — Ст. 86.
16. Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України: Указ Президента України від 31 травня 2011 р. № 634/2011 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 41. — Ст. 1666.
17. Про Положення про Міністерство фінансів України: Указ Президента України від 8 квітня 2011 р. № 446/2011 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 29. — Ст. 1254.
18. Про порядок бухгалтерського обліку гуманітарної допомоги: Наказ Міністерства фінансів України від 14 грудня 1999 р. № 298 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 5. — Ст. 154.
19. Про Положення про Міністерство оборони України та Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України: Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 406/2011 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 29. — Ст. 1240.
20. Про Збройні сили України: Закон України від 6 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 9. — Ст. 108.
21. Про Положення про Міністерство інфраструктури України: Указ Президента України від 12 травня 2011 р. № 581/2011 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 37. — Ст. 1513.
22. Про Міністерство доходів і зборів України: Указ Президента України від 18 березня 2013 р.

№ 141/2013 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 22. — Ст. 739.

23. Деякі питання Державної служби України з надзвичайних ситуацій: Указ Президента України від 16 січня 2013 р. № 20/2013 // Офіційний вісник України. — 1999. — № 52.

24. Положення про Міністерство соціальної політики України: Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 389/2011 // Офіційний вісник України. — 2011. — № 29. — Ст. 1227.

25. Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим: Закон України від 16 червня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2012. — № 2-3. — Ст. 3.

26. О гуманитарной помощи: Постановление Совета министров Автономной Республики Крым от 10 мая 2000 года № 144 // Сборник нормативных актов Автономной Республики Крым. — 2000. — № 5. — Ст. 551.

27. О комиссии по вопросам гуманитарной помощи при Совете министров Автономной Республики Крым: Постановление Совета Министров АРК от 11 июня 2002 года № 191 // Сборник нормативно-правовых актов Автономной Республики Крым. — 2002. — № 7. — Ст. 650.

28. Про затвердження Порядку взаємодії центральних органів виконавчої влади та Національного банку щодо визнання вантажів (товарів), коштів, у тому числі в іноземній валюті, виконаних робіт, наданих послуг гуманітарною допомогою: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2013 р. № 241 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 29. — Ст. 990.

29. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 21. — Ст. 252.

30. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 липня 2012 р. // Офіційний вісник України. — 2013. — № 9. — Ст. 325.

31. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 25. — Ст. 283.

32. Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України від 6 жовтня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 2-3. — Ст. 36.

33. Про затвердження Порядку надання інвалідам та дітям-інвалідам реабілітаційних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р. № 80 // Офіційний вісник України. — 2007 — № 8. — Ст. 292.

34. Про Товариство Червоного Хреста України: Закон України від 28 листопада 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 5. — Ст. 47.

35. Про затвердження Порядку реєстрації отримувачів гуманітарної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 р. № 39 // Офіційний вісник України. — 2013. — № 9. — Ст. 328.

